

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת קרח תשפ"ה לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף תק"ח

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו' (טז-א). ובתרגום ואתפלג קרח. וברש"י ביארו שנחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת ע"כ. - עוד העיר ברש"י, שלא הזכיר בן יעקב. ובאמת תקשה גם איפכא, למה הוצרך לייחסו שהוא בן קהת בן לוי, הלא דבר זה מפורש כבר ביחסו של קרח, ובני יצהר קרח ונפג וזכרי (שמות ו-כא).

ונראה דהנה אנו מתפללים בכל יום ברכת התורה, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. ויש להבין למה מפרט בתפלתו רק עד שלש דורות, אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו. [ויסופר על הגאון רבי משה שטערנבוך ראב"ד ירושלים שליט"א, שבנערותו הזכיר להגרי"ז מבריסק ז"ל, שהוא נכד מהגר"א זצ"ל. ואמר לו הגאון מבריסק ז"ל, ואם כן מה (רצה לומר מה זה משנה מי היה זקיקך). והשיב, שאם כן עלי התפלל הגר"א בברכת התורה שנהיה צאצאינו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, ועבר שחוק קל על שפתיו].

ונראה דאיתא בגמרא (ברכות י.) הנהו בריוני [פריצים] דהווי בשבבותיה דרבי מאיר, והווי קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עליהו כי היכי דלימותו. אמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך, משום דכתיב (תהלים קד-לה) יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב [שיכלה יצר הרע]. ועוד שפיל לסיפיה דקרא, ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם, אלא בעי רחמי עליהו דלהדרי בתשובה, ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עליהו והדרי בתשובה ע"כ.

וכתב במהרש"א שם, דלכאורה יש להבין איך יכולין להתפלל על עניני רוחניים של תשובה, הלא אמרו (ברכות לג:) הכל בידי שמים נכל הבא על האדם ביד הקב"ה הוא, כגון ארוך, קצר, עני, עשיר, חכם, שוטה, לבן, שחור, הכל בידי שמים הוא], חוץ מיראת שמים [צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים, את זו מסר בידו של אדם, ונתן לפניו שתי דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים. שיהא הוא עצמו מכין לבו לכך, אף על גב שהיכולת בידו להכין לבבו אליו, דכתיב (ירמיה יח-ו) הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל, ואומר (יחזקאל לו-כז) והסירותי את לב האבן מבשרכם] שנאמר (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' ע"כ.

והנה ודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה נוחא, דאף על גב דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי אמרו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י.), והרוצה לטהר מסייעין לו (יומא לח:), וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה, כבר בחר בדרך הטוב מעצמו, ומעתה הוא בכלל הרוצה לטהר וכו', אבל לבקש רחמים על חבירו להחזירו בתשובה, קשה מה יועיל בקשתו. ומה שאנו מתפללים והחזירנו בתשובה שלימה וכו', לא קשה כל כך, כיון שהוא כולל את עצמו, ויש ליישב ע"כ. [ועיין במגדים חדשים פ' ואתחנן שם].

ובאמת קושיא זו תקשה גם על ברכת התורה, שמתפללים על צאצאיו וצאצאי כל בית ישראל שיהיו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, הלא זה תלוי בבחירה, והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ונראה דהנה

והנה הקשו על מאמרם כאן, דאמרה לו ברוריא דלבעי רחמי דליהדרא בתויבתא, ויתמו חטאים ולא חוטאים. דאם כן למה תקנו חז"ל לומר ברכת המינים, וכל המינים כרגע יאבדו, והוי להו להתפלל יותר שיחיו ויעשו תשובה. ובאגדות מהרי"ט (דף פה) כתב, דהתם מיירי מבריונים, שפירושו פריצים מלשון בורים (רש"י שם), או לסטים (ערוך ערך בריוני), ולא מיירי ממינים, אשר עליהם יש להתפלל שיתמו גם החוטאים ע"ש. וצריכין לומר דגם מה שמתפללים בברכת המינים, על הזדים, היינו רק על אלו שהם זדים מפני שאינם מאמינים.

אבל באמת הלא אנו מתפללים מתחלה גם על התשובה, השיבנו אבינו לתורתך, והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, אם כן מתפללים על כל החוטאים והפושעים שיתן ה' בלבם שישובו. אמנם הרי מבואר ברמב"ם (ה' תשובה ד-א) כ"ד דברים מעכבין את התשובה וכו', שאין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה, לפי גודל חטאו וכו'. ויש דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושיהן וכו' ע"ש. וכתב עוד (שם ו-ג) ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני דיין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה וכו' ע"ש. ועל זה אנו מתפללים אחר ברכת התשובה, שאם הם בדרגא זו שמונעין ממנו התשובה, אז כל המינים כרגע יאבדו.

ונחזור לענינינו לברכת התורה, שאנו אומרים אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו, מבואר בב"ח (או"ח סימן מז) שזהו על פי מה שאמרו (בבא מציעא פה.) כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם, שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם, שנאמר (ישעיה נט-כא) ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיו זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. מאי אמר ה', אמר הקב"ה, אני ערב לך בדבר זה. מאי מעתה ועד עולם, אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה ע"כ. [ובמגן אברהם (ריש סימן מז) כתב דסגי לומר צאצאינו לבד, דפירושו הוא כל יוצאי חלצינו ע"ש].

אין לך אדם שאין לו שעה שמתעורר לתורה ולתשובה, אלא הרהור זו עוברת וחולפת מהרה, שאינה מוציאה מכח אל הפועל. ועל זה בא התפלה, שכאשר יתעורר לרגע ללכת בדרך טובים, יהא לו סיוע מן השמים, כמו הרוצה לטהר מסייעין אותו. ואם יתעורר לתורה יזכהו אותו מן השמים להתעלות להיות יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. וכשיתעורר בהרהור תשובה, יעזרוהו מן השמים להמשיך אותה להלאה עד שיזכה לתשובה שלימה.

אמנם נראה דעל בניו של אדם מועלת תפלה כמו שמתפלל על עצמו, כי ברא כרעא דאבוה (עירובין ע:), והבן הוא נתח מהאב, שהרי שלשה שותפין בהאדם (קידושין ל:), וחצי גופו של הבן הוא חלקו של אביו, ומהאי טעמא אמרו, שכאשר הבן הולך בדרכי התורה, ברא מזכה אבא (סנהדרין קד:), ואם כן כשמתפלל על בנו הוא כמתפלל עבור עצמו, וכיון שהאב בחר ללכת בדרכי ה' בבחירתו, ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, יוכל לבקש רחמים על בנו, כי הוא חלק מהאב, והרי הוא בחר להיות צדיק, והבא לטהר מסייעין אותו. וכיון שגם בבן בנו יש לו חלק רבע מדמו ובשרו, שהוא מקושר עם נכדו, כי עד שלש דורות רחמי האב על בנו, וכמו שמצינו באברהם עם אבימלך (בראשית כא-כג) אם תשקור לי ולניני ולנכדי (כ"ד נד-ב), על כן מועלת תפלתו של האב על בנו ועל נכדו עד שלש דורות, ויוכל להתפלל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. אבל על אחרים לא מועיל תפלה, רק אם הם בעצמם התעוררו ללכת בדרכי טובים, שאז מן השמים מסייעין אותו לטהר יותר. אבל עד שלש דורות מועלת תפלת האב בכל אופן.

ובזה נראה לפרש הכתוב (תהלים יב-א) למנצח על השמינית מזמור לדוד, הושיעה ה' כי גמר חסיד. והכוונה כי דוד המלך חסיד גדול היה, וכמו שאמר (שם פו-ב) שמרה נפשי כי חסיד אני. וזכות תפלתו יוכל להגין עד שלשה דורות, אשר עד שם רחמי האב על הבן, אבל לא על דור הרביעי ואילך. והנה בדור הרביעי יש בו חלק שמינית מדוד המלך, ולכן שפך תחנתו על הדור הרביעי שהוא השמינית, הושיעה ה' כי גמר חסיד, אשר משם יש כבר הפסק ושינוי מהדורות הקודמים, שהם מקושרים ביתר שאת עם דוד המלך. אבל על השמינית גמר חסיד, כבר נשלם זכותו והגנתו עליהם, ורק אם הם בעצמם יבחרו ללכת בדרכי טובים יוכלו להתעלות.

אמנם הבטחה זו שאין תורה פוסקת מזרעו לעולם, לא נאמר בכל אחד, דהא אמרו (אבות ב"ב) והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, והיינו שגם מי שאבותיו היו תלמידי חכמים, מוטל עליו להתקין עצמו לכך ולהתקרב אליה, ואז היא תתקיים בידו יותר קל מבאחרים, אבל כאשר אתה בורח ממנה, אין כאן אכסניא היכן ליכנס (עיין עץ יוסף שם). והיינו כי אורח הבא לעיר, בדרך כלל הוא נכנס לאכסניא שרגיל בה, אבל אם הבעל אכסניא סוגר פתחו לפניו, אז ימצא אכסניא אחרת. והתקן עצמך ללמוד תורה, תפתח הדלת להתורה, ואז התורה מחזרת על אכסניא שלה.

ובזה נבוא אל המכוון, כי הכתוב מייחס את קרח, בן יצהר בן קהת בן לוי, שלשה דורות תלמידי חכמים וצדיקי עליון, והיה מן הראוי שיהא קרח כמותם, כי התורה מחזרת על אכסניא שלה, אבל לא כן היה, שקרח פירש עצמו מדרכם. וזהו שאמר ויקח קרח, 'ואתפלג קרח', ומפרש הכתוב מאיזה דבר הפליג, ואמר 'בן יצהר בן קהת בן לוי', שלשה דורות צדיקים, והוא פירש מהם, ולא קיים התקן עצמך ללמוד תורה, ללכת בדרכי צדקתם, אלא יצא לחלוק על משה, על כן כאשר פילג עצמו מאבותיו, בא לידי כשלון. אמנם אחר זה, להדורות מקרח והלאה, חזרה שלשלת הגדולה למקומה להמשיך בדרכי אבותיהם, ועינו הטעתו כשראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו (רש"י טו-טז).

*

ואמר הכתוב, ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי, המעט מכם כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל, להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה' ולעמוד לפני העדה לשרתם, ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך, ובקשתם גם כהונה (טו-טז). ודקדקו המפרשים דלכאורה הוי ליה למימר המעט 'לכם', ולמה אמר המעט 'מכם'. ועוד מהו הטענה על קרח שמבקש גם כהונה, הלא כן הוא דרך האנשים, מי שיש לו מנה רוצה מאתים (קה"ר א-ג).

ונראה דהנה שבט לוי במספרם היו מועטים משאר השבטים, וכמבואר במדרש (במדבר ה-ב) אל תגזול דל כי דל הוא (משלי כב-כב), מדבר בשבטו של לוי, למה קורא אותן דלים, שהיו דלים במנין מכל השבטים. אין לך בכל השבטים פחות במנין כמנשה, שלא עלה מניינם אלא ל"ב אלף ומאתים, והם היו מבין עשרים שנה ועד בן ששים, חוץ מאותן שהיו מבין חודש ועד עשרים, וחוץ מן אותן שהיו מן

ששים שנה ומעלה, אבל כל שבט לוי לא היו מבין חודש ומעלה אלא כ"ב אלף ושלש מאות ואהרן ובניו, למה, שהיו סמוכים לקודש, וכל מי שאינו נזהר כראוי מדת הדין פוגעת בהן ע"כ.

אמנם ברמב"ן (במדבר ג"ד) הקשה, דגם קודם הקמת המשכן, שעדיין לא נשאו הארון שתהיה הקדושה מכלה בהם, היו מועטים מכל השבטים, וזה תמוה איך לא יהיו עבדיו וחסידיהו ברוכי ה' כשאר כל העם. וכתב כי שבטו של לוי לא היו בשיעבוד מלאכת מצרים (רש"י שמות ה-ד), על כן לא היו נכללים בברכת ה', כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ (שמות א-יב) ע"ש. [ובאור החיים הק' (במדבר ג-לט) כתב טעם אחר ע"ש].

ויש לומר עוד, דהנה כתיב בראשית ברא אלקים (א-א), וברש"י ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, היינו דכתיב (ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים ע"כ. ומקורו במדרש (ב"ר יב-טו), משל למלך שהיו לו כוסות דקים, אמר המלך, אם אני נותן לתוכן חמין הם מתבקעין, צונן הם מקריסין, ומה עשה המלך, ערב חמין בצונן ונתן בהם ועמדו. כך אמר הקב"ה, אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגיאי, במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד, אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים, והלואי יעמוד ע"כ. הרי לנו כי במדת הדין קשה להתקיים, ואם תמצה עומק הדין מי יעמוד לפניך בדין, כי הקב"ה מדקדק אז גם על חוט השערה. והנה מבואר בזה"ק (תיקוני זוהר ע קכד). כי הלויים הם מסטרא דגבורה ע"ש. ולכן בשבט לוי עומק הדין יותר משאר השבטים, ועל כן נשארו במנינם פחות משאר השבטים, כי מתו הרבה מעומק מדת הדין.

ומהאי טעמא אי אפשר להלויים לעבוד את עבודת הקרבנות הבאים לכפר על עונות בית ישראל, כי עצם ענין כפרת עונות שורשו ממדת החסד, ונבחרו לזה הכהנים שהם מסטרא דחסד (וזה"ק ח"ג קמ"ה), אשר בהם יש מיזוג של דין עם חסד, כי בשורשם הם גם כן משבט לוי שהם מסטרא דגבורה, ובאהרן ובניו נתהפכו מדין לרחמים, על כן רק הם מתאימים להקריב קרבנות לה', לעורר רחמי שמים על הצריכין כפרה.

וזהו שאמר להם משה, 'המעט מכם', הלא כל הסיבה שיש רק מעט אנשים 'מכם', שאתם המועטים מכל

שבטי ישראל, הוא עבור 'כי הבדיל אלקי ישראל אתכם מעדת ישראל', שאתם מסטרא דגבורה, ולכן שורה עליכם ועל מעשיכם מדת הדין שמדקדק בכם כחוט השערה, ואיך 'ובקשתם גם כהונה', הלא לכפרת עונות בקרבנות, צריכין לעורר מדת החסד, אשר זהו מסטרא דחסד של כהונה, ואין אתם מתאימים לעבודת הכהונה, ותומיך ואוריך לאיש חסידך (דברים לג-ח), לאהרן ולבניו.

ואמר להם משה, בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו (טז-ה). וברש"י אמר לו משה, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א-ה) ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל, כך (דברי הימים א כג-יג) ויבדל אהרן להקדישו ע"כ. והכוונה כי יום היא מדת החסד, יומם יצוה ה' חסדו (תהלים מב-ט), לילה היא מדת הגבורה (זוה"ק ח"ג קכא:), וגבולות חלק בעולמו, ואי אפשר להפוך יום ללילה, אלא ביום שורה חסד ובלילה דינים וגבורה, וכמו כן אי אפשר להפוך שהלויים יעשו עבודת הכהנים, כי גבורות אי אפשר להם להמשיך חסדים.

וזהו שאמרו (אבות ה-ז) מחלוקת שאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו, כי הכתוב אומר (בראשית א-ח) ויקרא אלקים לרקיע שמים, וברש"י אש ומים, שערבן זה בזה ועשה מהם שמים (חגיגה יב). והיינו כי אש היא מדת גבורה, ומים מדת החסד (זוה"ק ח"ג רמג:), ולכן מיכאל אפטרופא רבא דישאל הוא שר המים (פע"ח שער הברכות). ואי אפשר להעולם להתקיים בדין רק בשיתוף מדת הרחמים יחד, ועירב ה' אש עם מים ועשה מהם השמים. ומחלוקת קרח על משה, שתהא העבודה על ידי הלויים מדת הגבורה לבד, זה אינה לשם שמיים, כי שמו מורה שצריכין זיווג של חסד עם דין יחד, וזהו מדתו של בני אהרן הכהנים.

*

והנה קרח אדם גדול היה, ובעל רוח הקודש, ומגודל תשוקתו לעבודת קונו, התאווה לעבודת הכהונה, ויצא לריב נגד משה ואהרן, וסופו נענש, ותפתח הארץ את פיה וגו', וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה (טז-לב). ויש

להבין למה בא עונשו באופן זה דייקא, ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל.

ויש לומר דאיתא בגמרא (חגיגה יב). בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשתי פקעיות של שתי, עד שגער הקב"ה והעמידו, שנאמר (איוב כו-יא) עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתי, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב (בראשית יז-א) אני א-ל שד-י, אני א-ל שאמרתי לעולמי די ע"כ. וכן אמרו במדרש (ב"ר ה-ח) למה נקרא שמה ארץ, שרצתה לעשות רצון קונה. ויש להבין הלא אמרו חז"ל (חולין ס.) כל מעשה בראשית בקומתן נבראו, לדעתם נבראו [שהודיעם שיבראם והם נאותו], לצביונם נבראו [בדמות שבחרו להם], שנאמר (בראשית ב-א) ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם אלא צביונם ע"כ. אם כן כל מה שברא ה' בעולמו, הודיע להם מתחלה צורתו וגובהו ורחבו. וכאשר ברא יתוש קטן, נגזר עליו מתחלתו קטנותו ולדעתו, וכאשר נברא פיל, נגזר עליו מתחלתו גובהו בדיוק. וכן בבריאת השמש והירח והכוכבים, הכל נברא במדה מדויקת, ולמה הארץ התפשטה בלי גבול, עד שהוצרך ה' לגעור בה ולומר די.

ונראה כי גם להארץ נמסר בתחלת בריאתה מדתה בדיוק, אלא כאשר ראתה הארץ רצון ה' בבריאת עולם ומלואה, רצתה לעשות לא רק 'מאמר' קונה, אלא נתאוותה לעשות גם רצון קונה עוד יותר ממה שנצטווה, והתפשטה עד בלי די. ולדוגמא, כמו בקיום מצוה שיש חיוב לאכול כזית, ויש שיעור בחיוב נתינת צדקה, אבל אוהב מצות לא ישבע מצות, ועושה יותר מהשיעור, ועל דרך זה הארץ רצתה לעשות רצון קונה, אם רצון ה' בבריאת הארץ, היא מוכנת להתפשט עד בלי די. אמנם אין להתחכם על ציווי ה', וגבולות חלק ה' בעולמו, ואין להארץ ליכנס בתחום של אחרים ולהתפשט יותר, עד שגער ה' והעמידו. ואם כן היה לו לקרח ללמוד מהארץ שלא לצאת מגבולו, ואם ניתן לו לזיה אין לו להכנס לכהונה, לעבודה שלא נצטוו עליה. ועל כן בא הארץ, ובלעה את עדת קרח, וקיבלו עונשם בפתיחת הארץ את פיה לבלעם.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' משה מאיר בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' דוד לעבאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למזל טוב	מוה"ר ר' יוסף הכהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בתו למזל טוב	מוה"ר ר' מרדכי נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בתו למזל טוב
מוה"ר ר' אלעזר יואל וויינבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעוה"מ	הרב צבי אלימלך דייטש שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו התאומים לעוה"מ	מוה"ר ר' אהרן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' שלמה יצחק טובל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב